

«ΤΡΑΓΩΔΙΑ – ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗ ΚΑΘΑΡΣΙΣ»

«Ἔστι μὲν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα, τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν».

Σύμφωνα με τον ορισμό, η **τραγωδία** είναι **απομίμηση** μιας σοβαρής πράξης, με αξιόλογο περιεχόμενο. Είναι αναπαράσταση της πραγματικότητας, όχι όμως πιστή, αλλά δημιουργική κι ελεύθερη, με τάση εξιδανίκευσης.

Ο χαρακτηρισμός **τέλεια** δηλώνει ότι η υπόθεση της τραγωδίας έχει αρχή, μέση και τέλος, ενώ το **μέγεθος** της έχει τέτοια έκταση, ώστε να μπορεί ο θεατής να έχει σαφή αντίληψη και του συνολικού έργου και του επιμέρους. Άλλωστε η μίμηση γίνεται με λόγο **ἡδυσμένο (γλυκό)**, που έχει δηλαδή ρυθμό, μελωδία κι αρμονία.

Όμως τα **στοιχεία** αυτά δε διασκορπίζονται με τον ίδιο τρόπο σε όλο το έργο, αλλά όπου ταιριάζει το καθένα. **Μέρος** τῆς τραγωδίας εἶναι «ὁ τῆς ὅψεως κόσμος» (=διάκοσμος:σκηνογραφία, ένδυμασία, σκεύη, σκηνοθετικά καὶ ὑποκριτικά εὐρήματα), ἀκολουθῶς δέ «ἡ μελοποιία καὶ ἡ λέξις».

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της τραγωδίας είναι η **δράση** και αναφέρεται στην κίνηση των προσώπων. Οι υποκριτές δεν απαγγέλλουν απλά, όπως το Έπος, αλλά **μιμούνται** τους ήρωες του έργου, τους οποίους υποδύονται. Δρουν, πράττουν, μπροστά στους θεατές, υποδύονται χαρακτήρες, πρόσωπα, αναπαριστούν μύθους και αφηγήσεις για να προξενήσουν τον **έλεον** και τον **φόβον** του θεατή: έλεος, δηλαδή **συμπάθεια** καὶ **οἶκτο** για τους ήρωες, καθώς καὶ «φόβον» μήπως κάποτε ἡ μοίρα ἐμπλέξει κι αυτούς σε παρόμοια παθήματα.

Σκοπός της τραγωδίας είναι να οδηγήσει τον θεατή, μέσα από το έλεος και τον φόβο, στην **κάθαρση**. Οι θεατές ανακουφίζονται και ηρεμούν ψυχικά, γιατί διαπιστώνουν είτε την ηθική νίκη του τραγικού ήρωα ἢ την αποκατάσταση της ηθικής τάξης.

Γενικότερα οι θεατές, καθώς ζουν έντονα τον ανθρώπινο μύθο μέσα στο **τραγικό μεγαλείο του έργου**, λυτρώνονται, με τη μαγεία της τέχνης και γίνονται ελεύθεροι και ανώτεροι άνθρωποι.

Η Τραγωδία μεταχειρίζεται τον **Φόβον** και τον **Έλεον** σαν μέσο για να πετύχει το σκοπό της που κατά τον Αριστοτέλη είναι η **Κάθαρση** και η ίαση της ψυχῆς του θεατή που έχει ταραχτεί απ' τα παθήματα του ήρωα. Το πετυχαίνει δε αν η έκβαση της πράξεως είναι σύμφωνη με το ηθικό αίσθημα του ανθρώπου που δεν είναι τίποτ' άλλο παρά η δικαιοσύνη.

Ο Ρομαντισμός

Ο **Ρομαντισμός** αποτελεί καλλιτεχνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στα **τέλη του 18ου** αιώνα στη Δυτική Ευρώπη. Αναπτύχθηκε αρχικά στη **Μεγάλη Βρετανία** και τη **Γερμανία**, για να εξαπλωθεί αργότερα κυρίως στη **Γαλλία** και την **Ισπανία**. Καταρχάς αποτέλεσε **λογοτεχνικό ρεύμα**, ωστόσο επεκτάθηκε τόσο στις **εικαστικές τέχνες** όσο και στη **μουσική**.

Ακολούθησε ιστορικά την περίοδο του διαφωτισμού και αντιτάχθηκε στην αριστοκρατία της εποχής. Συνδέθηκε μάλιστα ισχυρά, με τις ιδέες του Ζαν Ζακ Ρουσσώ. Κύριο χαρακτηριστικό του ρομαντισμού αποτελεί η **έμφαση στην πρόκληση ισχυρής συγκίνησης μέσω της τέχνης** καθώς και η μεγαλύτερη ελευθερία στη φόρμα, σε σχέση με τις περισσότερες κλασικές αντιλήψεις. Στον ρομαντισμό, κυρίαρχο στοιχείο είναι η έμφαση στο συναίσθημα όχι τόσο εναντίον της λογικής, όσο εναντίον της μονόπλευρης κυριαρχίας της λογικής.

Ο Ρομαντισμός στη λογοτεχνία

Αγγλία

Εκπρόσωποι του αγγλικού ρομαντισμού στην ποίηση είναι επίσης ο **Λόρδος Βύρων**, ο **Πέρσι Σέλεϊ**, ο Ρόμπερτ Μπερνς καθώς και ο **Τζον Κητς** (John Keats).

Ο **Σάμιουελ Τέιλορ Κόλεριτζ** ή Κόουλιριτζ, (1772– 1834) ήταν Άγγλος ποιητής, κριτικός και φιλόσοφος. Μαζί με τον φίλο του Γουίλιαμ Γουόρντσγουορθ, ήταν ένας από τους **ιδρυτές του ρομαντικού κινήματος στην Αγγλία** και μέλος των **Ποιητών της Λίμνης**. Έγραψε τα ποιήματα **Η μπαλάντα του γέρου ναυτικού** και το ημιτελές **Κούμπλα Χαν** (αναφερόταν στον εγγονό του Τζένγκις Χαν?), καθώς και το σημαντικό έργο *Biographia Literaria*. Το κριτικό έργο του, κυρίως για τον **Σαίξπηρ**, άσκησε μεγάλη επιρροή, και βοήθησε στην εισαγωγή της γερμανικής ιδεαλιστικής φιλοσοφίας στον αγγλόφωνο πολιτισμό.

Γιος προτεστάντη πάστορα ο Κόλεριτζ σπούδασε στο Jesus College του Λονδίνου, στο πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ. Ο Κόλεριτζ **διακρίθηκε** στις σπουδές του, εκδηλώνοντας παράλληλα ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στη Γαλλική Επανάσταση.

Τα ενδιαφέροντά του ήταν ευρέα και πολυποίκιλα. **Κατέστρωνε ουτοπικά σχέδια για ιδανικές κοινωνίες** και μαζί με τον Γουόρντσγουορθ έγραψε και δημοσίευσε τις *Λυρικές μπαλάντες* το 1798, έργο χαρακτηριστικό του αγγλικού ρομαντισμού -σε αυτές περιλαμβάνεται το ποίημα *Η μπαλάντα του γερο Ναυτικού*. Το ταξίδι του στη Γερμανία κατά την περίοδο 1798-99 ήταν καθοριστικό για την επιρροή του από τη γερμανική λογοτεχνία και τον γερμανικό ιδεαλισμό που μετέφερε στην Αγγλία μεταφράζοντας Σίλερ.

Σε όλη την ενήλικη ζωή του ο Κόλεριτζ είχε εξοντωτικές κρίσεις άγχους και της κατάθλιψης. Εικάζεται ότι έπασχε από **διπολική διαταραχή**, η οποία δεν είχε εντοπιστεί κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ήταν σωματικά αδύναμος, κάτι που προήλθε πιθανώς από μια περίοδο ρευματικού πυρετού και άλλων ασθενειών κατά την παιδική

ηλικία. Η θεραπεία για αυτές τις ασθένειες εκείνη την εποχή γινόταν με **λάβδανο**, με αποτέλεσμα να εθιστεί για όλη του τη ζωή στο όπιο.

Γερμανία

Στη Γερμανία, η λογοτεχνική σχολή *Καταιγίδα και ορμή*, προετοίμασε το έδαφος για τον ρομαντισμό. Ο **Φρήντριχ Σλέγκελ**, Γερμανός φιλόσοφος, συγγραφέας και από τους ιδρυτές του γερμανικού ρομαντισμού χρησιμοποίησε τον όρο **ρομαντισμός για να περιγράψει μια τάση στη λογοτεχνία που θα λειτουργούσε ως ο αντίθετος πόλος του κλασικισμού**. Επιπλέον, προσπάθησε να ενσωματώσει τις φιλοσοφικές ιδέες του Ιμμάνουελ Καντ στο ρομαντικό ιδεώδες, βασικό στοιχείο του οποίου είναι ο ιστορικός, προοδευτικός και καθολικός του χαρακτήρας ("progressive universal poetry"). Άλλοι σημαντικοί εκπρόσωποι του ρομαντισμού στη γερμανική λογοτεχνία και φιλοσοφία είναι ο **Νοβάλις**, ο **Φρήντριχ Χαίλντερλιν**, ο **Φρήντριχ Σίλερ** και ο **Γκαίτε**.

Ο **Χάινριχ Χάινε** (Ντίσελντορφ 1797 – Παρίσι 1856) ήταν ένας από τους σημαντικότερους Γερμανούς ποιητές του 19ου αιώνα. Επίσης ήταν δημοσιογράφος, δοκιμιογράφος και κριτικός λογοτεχνίας.

Οι ποιητικές του συλλογές επεδίωκαν τη διάλυση της αυταπάτης του ρομαντισμού και την αποκάλυψη των στερεοτύπων. Πολέμιος της καταπίεσης της ελεύθερης έκφρασης και γνώμης. Υπέστη λογοκρισία και απαγόρευση της κυκλοφορίας των έργων του στη Γερμανία το 1835. Το 1831 μετέβη στο Παρίσι, όπου και εργάστηκε έως το θάνατό του σε ηλικία 58, ως ανταποκριτής εφημερίδων.

Η νεότητα του Χάινριχ Χάινε σφραγίστηκε από την έντονη επιρροή και την οικονομική δύναμη του εκατομμυριούχου τραπεζίτη θείου του Σαλομόν Χάινε ο οποίος ήθελε να εξαγοράσει την υπακοή του ανηψιού του με τις οικονομικές του παροχές. Ο Χάινριχ σπούδασε σε διάφορα πανεπιστήμια της Γερμανίας και πήρε πτυχίο νομικής με τη χαμηλότερη επίδοση από το πανεπιστήμιο του Γκέτιγκεν το 1825. Την ίδια χρονιά **ασπάστηκε τον προτεσταντισμό, προκειμένου να μπορέσει να προσληφθεί στο δημόσιο, καθώς εκείνη την εποχή οι Εβραίοι δεν μπορούσαν να εργαστούν στο δημόσιο**. Τελικά δεν εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος, αλλά αφοσιώθηκε στη λογοτεχνία.

Γαλλία

Σημαντικότερη μορφή του γαλλικού ρομαντισμού υπήρξε ο **Βίκτωρ Ουγκό**, ο οποίος στην εισαγωγή των έργων του *Cromwell* (1828) και *Hernani* (1830) διακήρυξε την ελευθερία του καλλιτέχνη στην επιλογή του θέματός του αλλά και στον τρόπο με τον οποίο θα το αντιμετωπίσει. Βασικοί εκπρόσωποι θεωρούνται ακόμα οι **Σατωμπριάν**, **Αλέξανδρος Δουμάς**, **Αλφόνς ντε Λαμαρτίν**, **Αλφρέ ντε Βινύ** και **Αλφρέ ντε Μυσσέ**.

Ο Ρομαντισμός στη μουσική

Αν και ο ρομαντισμός ξεκίνησε ως λογοτεχνικό κίνημα, επηρέασε σημαντικά και τη μουσική. **Η ρομαντική μουσική στοχεύει να προκαλέσει τη συγκίνηση και μια περισσότερο ονειρική ατμόσφαιρα**. Προς το στόχο αυτό, σημαντικό ρόλο έπαιξε η αντικατάσταση του κλειδοκύμβαλου από το πιάνο, γεγονός που επέτρεψε στους

μουσικούς της εποχής να εναλλάσσουν έντονα τις δυναμικές στην ερμηνεία τους. Αρκετά ακόμα όργανα τροποποιήθηκαν με τον ίδιο απώτερο σκοπό. Η ενορχήστρωση της ρομαντικής μουσικής είναι επίσης περισσότερο τολμηρή. Τα ώριμα έργα του **Λούντβιχ βαν Μπετόβεν** μπορούν να θεωρηθούν ως η αρχή του μουσικού ρομαντισμού, σε αντιπαράθεση με τις πρώτες του δημιουργίες, που ακολουθούν το κλασσικό ύφος.

Χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι της ρομαντικής περιόδου στη μουσική είναι:

- [Λούντβιχ βαν Μπετόβεν](#)
- [Φραντς Σούμπερτ](#)
- [Νικολό Παγκανίνι](#)
- [Φρεντερίκ Σοπέν](#)
- [Ρόμπερτ Σούμαν](#)
- [Φέλιξ Μέντελσον-Μπαρτόλντι](#)
- [Φραντς Λιστ](#)
- [Μπέντριχ Σμέτανα](#)
- [Ρίχαρντ Βάγκνερ](#)
- [Γιόχαν Στράους](#) (στα τέλη της ρομαντικής περιόδου)
- [Γιοχάνες Μπραμς](#) (στα τέλη της ρομαντικής περιόδου).

Ο Ρομαντισμός στις εικαστικές τέχνες

Με τον όρο ρομαντισμό, χαρακτηρίζεται συνήθως, η περίοδος εκείνη της ιστορίας της τέχνης, που ξεκινάει από μερικά έργα του **Γκρός** και ιδιαίτερα από τη «Σχεδία της Μέδουσας» του **Ζερικώ** (1819), έχει σε ζωηρή πολεμική με τον νεοκλασικισμό, την πρώτη της σημαντική εκδήλωση το 1824 με την παρουσίαση στο παρισινό Σαλόν των πινάκων του **Κόνσταμπλ** και μερικών έργων του **Ντελακρουά**.

Το συναίσθημα, η φαντασία, ο λυρισμός αντιτίθενται στην λογική και στην πεζότητα. Το **χρώμα** είναι πλούσιο, το περίγραμμα αδυνατίζει, η σύνθεση γεμίζει **κίνηση** και **ενέργεια** και οι πινελιές είναι ελεύθερες. Οι **έντονες και αντιθετικές κινήσεις, οι δραματικές φωτοσκιάσεις**, είναι από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της τέχνης αυτής και θυμίζουν σε μεγάλο βαθμό την τέχνη του **μπαρόκ***. Χαρακτηριστικό είναι το έργο των: **Γκόγια** (Ισπανία), **Τέρνερ** (Αγγλία), **Ζερικώ** και **Ντελακρουά** (Γαλλία), **Φρίντριχ** (Γερμανία).

*[Μπαρόκ](#)

Με τον όρο **Μπαρόκ** (*Baroque*) αναφερόμαστε είτε στην ιστορική περίοδο 1600 - 1750 που ακολούθησε την Αναγέννηση (ειδικότερα τον **Μανιερισμό****), είτε στο συγκεκριμένο καλλιτεχνικό ύφος που διαμορφώθηκε την περίοδο αυτή. Το ύφος του Μπαρόκ αποτέλεσε ένα νέο τρόπο έκφρασης που γεννήθηκε στη **Ρώμη** της Ιταλίας, απ' όπου εξαπλώθηκε σχεδόν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Χαρακτηρίστηκε από ένα **έντονο δραματικό και συναισθηματικό στοιχείο**, ενώ εφαρμόστηκε κυρίως στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική και τη μουσική, αλλά συναντάται παράλληλα και στη λογοτεχνία ή τη ζωγραφική.

Σκοπός του μπαρόκ είναι πρωτίστως να εντυπωσιάσει καθώς και να εξυψώσει τον άνθρωπο μέσα από τα πάθη και τα συναισθήματά του. Σε αντίθεση με τις ιδεολογικές αρχές του ρομαντικού κινήματος, ο άνθρωπος δεν εκλαμβάνεται ως μονάδα αλλά ως μέρος ενός συνόλου. Στο μπαρόκ ύφος, σε συμφωνία με το φιλοσοφικό ρεύμα της εποχής, υπάρχουν έντονα τα στοιχεία του ορθολογισμού χωρίς όμως να αποκλείονται και οι συμβολισμοί.

Ο όρος **μπαρόκ** προέρχεται πιθανότατα από την πορτογαλική λέξη **barocco**, που σημαίνει το **ακανόνιστο μαργαριτάρι** και ως επίθετο δηλώνει γενικά την έννοια του **ασυνήθιστου ή παράδοξου**.

Η επιτυχία του Μπαρόκ οφείλεται σε ένα μεγάλο βαθμό και στην στήριξη της Καθολικής εκκλησίας, η οποία χρησιμοποίησε την τεχνοτροπία του και το δραματικό του ύφος για την αναπαράσταση πολλών θρησκευτικών θεμάτων που προκαλούσαν την **συναισθηματική συμμετοχή του θεατή**.

Επιπλέον, η αριστοκρατία της εποχής και η βασιλική εξουσία ευνοήθηκε από το επιβλητικό ύφος του μπαρόκ για την κατασκευή ανάλογων κτιρίων ή παλατιών που ενίσχυαν το κύρος της. Σε χώρες με έντονη παρουσία του προτεσταντικού κινήματος, όπως η Ολλανδία ή η Αγγλία, το μπαρόκ δεν κατάφερε να επικρατήσει.

Σε αντίθεση με το αναγεννησιακό ύφος που βασίστηκε κυρίως στη λογική, το ύφος του μπαρόκ απευθύνεται περισσότερο στο συναίσθημα. Παράλληλα χαρακτηρίζεται σχεδόν σε όλες τις καλλιτεχνικές εκφάνσεις του από ένα αίσθημα **δέους** και **μεγαλείου** καθώς και μια **υπερβολή στη διακόσμηση** και την **πολυτέλεια** που αναδεικνύουν ένα **επιβλητικό και πομπώδες ύφος**.

Τα κυριότερα μέσα που χρησιμοποίησε στις εικαστικές τέχνες είναι οι καμπύλες γραμμές, οι πολύπλοκοι διαπλεκόμενοι όγκοι, η αυστηρή ιεράρχηση των χώρων, η απόδοση της κίνησης, η εκμετάλλευση του φωτός και η δημιουργία έντονων αντιθέσεων είτε με τη μορφή εσοχών στην αρχιτεκτονική, είτε μέσω **έντονων φωτοσκιάσεων** στη ζωγραφική.

****Μανιερισμός**

Ο **μανιερισμός** (ιταλ.: *manierismo*) είναι καλλιτεχνικό ρεύμα που αναπτύχθηκε κατά την τελευταία περίοδο της Αναγέννησης και ειδικότερα το χρονικό διάστημα, από τη δεκαετία του 1520 ως το 1600 περίπου. Ο **Μανιερισμός είχε ως καταγωγή την Ιταλία**, με κέντρα τη **Ρώμη** και τη **Φλωρεντία** και αποτέλεσε κατά κάποιο τρόπο μία **αντίδραση στην αισθητική της ώριμης Αναγέννησης, σηματοδοτώντας παράλληλα την μετάβαση στην μπαρόκ εποχή**. Ο όρος **μανιέρα** προέρχεται από το λατινικό **manierus (=τρόπος)** και η χρήση του επικράτησε κατά την περίοδο του Α' Παγκοσμίου πολέμου **προκειμένου να περιγραφεί η τέχνη του 16ου αιώνα που δεν ανήκε απόλυτα ούτε στα αναγεννησιακά πρότυπα αλλά ούτε και στο μεταγενέστερο μπαρόκ**.

20^{ός} αιώνας

Αρχικά το ενδιαφέρον καλλιτεχνών και ιστορικών περιορίζεται σε ζωγράφους όπως ο **Τζάκοπο Ποντόρμο**, ο **Ρόσσο Φιορεντίνο** και ο **Δομήνικος Θεοτοκόπουλος** (Ελ Γκρέκο). Σε αυτούς μπόρεσαν και είδαν στοιχεία εκφραστικότητας, απόγνωσης και κρίσης. Αυτό μπορεί να έχει μία εξήγηση με την κρίση που υπήρχε εκείνη την εποχή στην Ευρώπη με το τέλος της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας.

Ανάμεσα στα κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Μανιερισμού στη **ζωγραφική** είναι η **πολυπλοκότητα στη σύνθεση**, η **επιτήδευση στην απόδοση της ανθρώπινης έκφρασης καθώς και η κατάργηση των αρμονικών αναλογιών της Αναγέννησης**, πολλές φορές μέσω της **επιμήκυνσης των ανθρώπινων χαρακτηριστικών ή με τη χρήση εξεζητημένων στάσεων**. Σε αντίθεση με τα αναγεννησιακά ιδεώδη, τα οποία αναζητούσαν την ρεαλιστική απεικόνιση των φυσικών αναλογιών, οι εκφραστές του μανιερισμού **απεικονίζουν υπερβολικά παραμορφωμένες φιγούρες προκειμένου να καλλιεργηθεί μία συναισθηματική ένταση**. Επιπλέον, οι «καθαρές» φόρμες της Αναγέννησης εγκαταλείπονται, καθώς συχνά το κυρίως θέμα προβάλλεται σε δεύτερο πλάνο μετατοπίζοντας τη δράση αλλού και **δημιουργώντας την αίσθηση της σύγχυσης**.

Στην **αρχιτεκτονική**, επίσης η αισθητική του μανιερισμού παρεκκλίνει από τα αναγεννησιακά πρότυπα ενσωματώνοντας διαφορετική λιθοδομή και συνήθως **βαρείς αρμούς ανάμεσα στις πέτρες των κτισμάτων**. Χαρακτηριστικό δείγμα μανιεριστικής αρχιτεκτονικής αποτελεί η Villa Farnese στην περιοχή Caprarola, κοντά στην πόλη της Ρώμης.

Πηγή: [Βικιπαίδεια](#)